

סימן מו

בענין חזקת כהונה ובדין גיורת לכהן

ראשי פרקים

א. בשיטת הראשונים בדין אם מעלין משטרות ליוחסין

ב. אם בנדו"ד הוחזק ככהן

ג. גט לחומרא - לענין אסור לכהן

ד. גיורת שהתגיירה לחומרא - לענין אסורה לכהן

ראובן - בן קיבוץ שחזר בתשובה - בא להרשם לנישואין עם לאה שגוירה בגיור לחומרא. לשאלת רושם הנישואין אם הוא כהן, ענה בודאות שמעולם לא שמע מאביו או מאחד מקרובי משפחתו מצד אביו שהם ממשפחת כהנים. המבקש המציא את כתובת הוריו מלפני כחמישים שנה. בכתובה כתוב שם החתן "דוד אהרון בן יצחק הכהן", וליד שם הכלה "חנה בת יצחק הכהן". המבקש מציין שהחתונה נערכה בקיבוץ בצפון (בו נולד) וככל הנראה טעות נפלה לפני הרב מסדר החופו"ק, והואיל ושם אבי אביו כשם אבי אמו, והואיל ואבי אמו כהן, כתב בטעות גם ליד שם אבי אביו את היחוס "כהן". עוד הביא המבקש את כתובת אביו מנישואים שניים, ושם כבר לא נזכר היחוס "כהן" ליד שם אביו.

אביו של המבקש הינו ניצול שואה יחיד ממשפחה, ונפטר לפני כעשר שנים. לאביו בן-דוד אחד מצד אמו, יהודי קשיש שהכיר היטב את המשפחה מצד האב. הנ"ל העיד שלמיטב ידיעתו אבי האב לא נשא את כפיו בביהכנ"ס בפולין, מה עוד שאח אחד של האב שהיה "דתי מאד" כהגדרתו, נשא גרושה. עוד טוען המבקש, שאמנם אביו לא היה שומר תורה ומצוות, אך היה דבוק מאד במסורת ישראל ואף אהב לספר לו סיפורים מהעבר, על סבו, על הקהילה בפולין וכו', ואם היה אביו כהן, ודאי היה מספר לו על-כך.

לאה עלתה לישראל בגפה בסוף שנת 90. והואיל ועלתה בגפה ומכיון שלא הציגה תעודת לידה מקורית, התעורר חשדם של פקידי הקליטה, ובתעודת הזהות נרשם בסעיף הלאום "לא ידוע". עם הזמן למדה המבקשת במוסד דתי בירושלים, ומזה מספר שנים הינה שומרת תורה ומצוות. לפני כשנה הופיעה לפני בית-דין בבקשה לברור יהדות. מעיון בתיק ביה"ד עולה שהמבקשת לא הצליחה להביא מסמכים על יהדותה, ע"א שביה"ד התרשם מעדות של אחת מקרובותיה שאכן המבקשת יהודיה. החשש שבתעודת הלידה של המבקשת היה מחמת היות התעודה לא מקורית, וקיים חשש לזיוף. אמנם ביה"ד התרשם מנאמנותה של המבקשת, וראה חשש זה בהסתברות נמוכה. אך הואיל

והמבקשת הינה שומרת תו"מ קלה כחמורה, לא רצה ביה"ד לסמוך על-כך והחליט
"לגיירה לחומרא" (כלשון החלטת ביה"ד).

כעת באים המבקש והמבקשת ומבקשים להנשא ז'יז בחופו"ק כדמו"י. השאלה אם יש
מניעה להשיאם ז'יז מחמת הריעותא שנמצאה בכתובת הורי המבקש, ליחס את המבקש
למשפחת כהנים, וממילא אסור המבקש בגיורת המבקשת, או גם דהריעותא של הגיור
לחומרא אינו פוסל את המבקש להנשא למבקשת.

א. בשיטת הראשונים בדין אם מעלין משטרות ליוחסין

איתא בכתובות כד, ב: איבעיא להו, מהו להעלות משטרות ליוחסין. היכי דמי,
אילימא דכתיב ביה אני פלוני כהן חתמתי עד, מאן קא מסהיד עילויה. לא צריכא
דכתיב ביה אני פלוני כהן לויתי מנה מפלוני וחתימו סהדי, מאי, אמנה שבשטר קא
מסהדי או דלמא אכולה מילתא קא מסהדי. רב הונא ורב חסדא, חד אמר מעלין וחד
אמר אין מעלין. והרמב"ם בהל' איסורי ביאה כ, ט, פסק וז"ל:

"אין מעלין משטרות לכהונה. כיצד, הרי שהיה כתוב בשטר פלוני כהן
לוה מפלוני או הלוהו כך וכך והעדים מלמטה, אין מחזיקין כהן זה
שהוא מיוחס שמא לא העידו אלא על המלוה. במה דברים אמורים לענין
יחוס, אבל לחזקה שיהיה בחזקת כהן ככהני זמן זה, ויאכל בתרומה
וחלה של דברי סופרים ובשאר קדשי הגבול, מעלין מן השטרות."

ועיין ברב המגיד שם ששיטת הרמב"ם לפסוק כמ"ד דאין מעלין, אלא שלענין תרומה
דרבנן פסק דמעלין כשם שמעלין ע"פ עד אחד. ומצאנו שיטות ראשונים שונות בדין
זה. התוס' רי"ד בסוגיא בכתובות שם, לאחר שהביא את המחלוקת אם מעלין משטרות,
כתב: "והלכתא כדברי המיקל. ואילו כתבו שני עדים פלוני כהן לוה מפלוני,
דליכא מאן דפליג דודאי מעלין, דהא עדים מעידים דהוא כהן". אין הפרוש שאותו
אדם יכול לאכול בתרומה ולשאת גרושה. ובפשטות הכונה שהמיקל הוא הסובר שאין
מעלין ואין מתיחסים לשטרות ואין דינו ככהן. ומ"מ חזינן מדבריו להדיא שסובר
דלא כרמב"ם, דכאשר שני עדים חתמו על השטר "פלוני הכהן לוה מפלוני", הוי
כעדות שני עדים (ולכאורה אין לחלק בין "כתבו" לחתמו, ואין לדייק בדברי
התוס' רי"ד דדוקא כתבו). ובר"ן בכתובות (י, ב בעמוה"ר), כתב וז"ל:

"וכתב הרא"ה ז"ל דהא דמספקא לן דוקא בלישנא דידיה, כי האי דאמר
אני פלוני כהן, אבל בלישנא דסהדי ודאי מהמני. וכי מספקא לן נמי
דוקא בהך דשייך למידק בשמא דידיה לפי שהמלוה תלוי בזה, אבל
אינך מילי דמתאמרי בשטרא בשמא דידיה, ודאי לא מסהדי סהדי
עליהו אלא דאיהו אמר להו הכי, וכן נראה דעת הרשב"א ז"ל. אבל
הרמב"ם ז"ל כתב דאפילו בלשון עדים נמי מספקא לן, וטעמא דמילתא
לפי שאפשר שהסופרים סומכים על שמות בני אדם כפי שהם מוחזקין
בעיר, וכיון דחזו ליה דאוכל בתרומה וקורין אותו כהן, אינהו נמי
קרו ליה הכי."

מבואר ששיטת הרא"ה והרשב"א שמחלקים בין אם השטר כתוב בלשון בעל-דין לבין אם
כתוב בלשון העדים, דאם כתוב בלשון העדים, הרי העדים מעידים שפלוני כהן, וכל
ספק הגמרא הינו בשטר הכתוב בלשון בעל-דין, אך בלשון העדים לא נכנס כלל לבית
הספק. ואילו לשיטת הרמב"ם, גם בלשון העדים הסתפקה הגמרא, דכאשר העדים
מעידים שפלוני הכהן לוה מפלוני, הם אינם מעידים שהוא כהן אלא שהוא מוחזק

לכהן, ואפשר דמה שהוחזק לכהן היינו מפני שאכל בתרומה דרבנן או שהחזיק עצמו לכהן לענין לעלות לתורה ראשון ולשאת את כפיו, עיין שו"ע אהע"ז ג, א ובח"מ ס"ק א, וע"כ אינם מעידים אלא שפלוגי קורין אותו "כהן" ואפשר שאינו כהן. והמאירי בסוגיא בכתובות שם הביא חילוק הרא"ה והרשב"א בין לשון בעל-דין ללשון עדים, וסיים "אלא שיש לפקפק בה", והיינו מהטעם הנ"ל.

ובתוס' בכתובות כד, ב ד"ה (אמנה) הקשה מהמשנה בסוף ב"ב (קעב, א) בשני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת ואחד מהם לוח או הלוח, יכתבו בשטר סימן בשמו, דהיינו או כהן או שם זקנו, ואם העדים חותמים על השטר אף שאינם מכירים ואינם מעידים על-כך, יכתוב יוסף שאינו כהן את שמו ככהן ויוציא ממון מחבירו. ותירצו התוס', דהיכא דהוחזקו בעיר אחת שני יוסף בן שמעון, העדים צריכים לשים לב להבחין בין שניהם, וע"כ כאשר חתמו על השטר ובו סימן שפלוגי כהן, בדקו שאכן זהו יוסף בן שמעון הכהן, ובכגון זה אף מעלין משטרות ליוחסין. יוצא מהתוס' שעדות העדים בשטר תלויה באם הדבר מילתא דרמיא עלייהו להבחין, גם אם הנושא אינו מעיקר השטר. לכן כאשר יש עוד יוסף בן שמעון בעיר אחת, הוי מילתא דרמיא עלייהו לבדוק ולהבחין אם יוסף בן שמעון המתחייב או הזוכה, הוא יוסף הכהן או הישראלי. ומהתוס' לא מבואר אם מיירי דוקא בלשון עדים או גם בלשון בעל-דין הוי מילתא דרמיא עלייהו ולא חתמי, אא"כ יודעים בודאות שזהו יוסף כנוכר בשטר. וכך מסתבר לכאורה, דכיון דהוי מילתא דרמיא עלייהו שלא יוציא האחד ממון מחבירו שלא כדין באמצעות שטר עליו מתנוססת חתימתם, עליהם לבדוק ולבחון גם אם השטר אינו כתוב בלשון העדים. וכן נמצא בדברי הב"ש (ג, ח), וז"ל:

"ולפירוש תוס' נשמע, אם איכא כאן שני יוסף בן שמעון דאז יצטרכו העדים לדקדק אם הוא כהן כדי לכתוב סימן מי הוא הלוח, אז יש לומר דמעלין אפילו ליוחסין ואפילו אם הוא לשון הלוח."

הרי דהתוס' מיירי אפילו בלשון הבעל-דין, ואפשר דבשטר הכתוב בלשון העדים סוברים התוס' כשיטת הרא"ה והרשב"א דבכל ענין מעלין. והא דלא תירצו התוס' וחילקו דבמשנה בב"ב מיירי בלשון העדים וכאן מיירי בלשון הבעל-דין, דמדברי המשנה משמע שבכל ענין יכתבו סימן וישלשו, ולא משמע לחלק בין לשון העדים ללשון בעל-דין. או שסוברים התוס' שאין חילוק בין לשון בעל-דין ללשון עדים, דבתרויהו דדבר תלוי אם הוי מילתא דרמיא על העדים לבדוק ולהבחין.

ועיין בח"מ ג, ה ובב"ש ג, ח שכתבו דהרמב"ם פליג על תוס', וס"ל דאפילו הוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת לא מהני לעלות משטרות ליוחסין ואפילו הוא לשון העדים, דכל מה שהעדים מעידים הוא שיוסף בן שמעון זה הוחזק לכהן ביחס ליוסף בן שמעון אחר אבל אינם מעידים שהוא כהן, ולענין יוחסין בעינן עדות. ואף שהח"מ רצה לומר בתחילה שהרמב"ם ס"ל כתוס', דהיכא דיש שני יוסף בן שמעון מסתמא מדקדקין, והוי כעדות עדים שיוסף זה כהן, אולם למסקנה כתב דלדעת הרמב"ם לא הוי עדות ליוחסין כיון שהעידו רק על היותו מוחזק לכהן. וכן כתב להדיא הש"ך (חו"מ מט, טו). ועיין בחזו"א (אהע"ז ב, ג).

ומדברי הריטב"א בחידושיו לסוגיא בכתובות שם (בד"ה דכתיב) מבואר שסובר כחילוק הרשב"א והר"ן, אלא שהקשה מהמשנה בכתובות קט, א בדין העורר על השדה, ובשטר שכתב המוחזק עשאה (את השדה) כסימן למצר השדה המכורה, וכתב המערער בשטר שהיא שלו וחתם עליה המערער כעד, דאיבד המערער את זכותו. הרי שלומדים משטר גם אם הוא בלשון בעל דבר. ותירץ הריטב"א:

”דכיון דממונא דידיה ועביד ביה חבריה מעשה וחתם עליה, הא ודאי אודויי אודי ליה. ולא דמיא להא דהכא דלא שייכי עדים במלתא וליכא דררא דממונא גבייהו, וכיון דכן איכא למימר דלא קפדי אלשון בעל דבר, דאינהו אמנה שבשטר מסהדי.”

מדברי הריטב”א מבואר שהמשקל שניתן לעדות העדים לחלקי השטר השונים נקבע לפי המודד של מילתא דרמיא עליה, והוא הדין לשטר שכתוב בלשון בעל-דין. כאשר מוטל על העדים לבדוק ולבחון פרט מסוים הקשור לעניני השטר אף שפרט זה אינו מהותי, או שמטבע הדברים שהעדים צריכים לשים לב לפרט כזה או אחר, דאף שאינו מהותי לאחר הוא מהותי עבורם, אמרינן שהעדים מעידים על פרט זה. לכן כאשר עד חתום על שטר שבו עשה המוכר את השדה (שהעד מערער עליה) סימן לאחר, זהו פרט שרמיא עליה לעד להבחין ולא לחתום על פרט זה אף שהוא שולי, כיון שהוא מבין שבעצם חתימתו על מסמך בו מופיע השדה שהוא טוען לבעלותו עליה כשדה של אחר, משמיטה את הבסיס לטענתו על בעלות ולערעורו. משא”כ כאשר בשטר מופיע ”פלוני כהן”, דבר זה אינו מהותי מבחינת העדים ואף לא מבחינת ההלואה, ולא הוי מילתא דרמיא על העדים אם פלוני כהן או לא, דאמנה שבשטר קא מסהדי. אמנם נראה לסברת הריטב”א שהיא עולה בקנה אחד עם דברי התוס’ הנ”ל, דגם לשיטתו אם הוי מילתא דרמיא עלייהו, כגון שהוחזקו שני יוסף בן שמעון, אומרים אנו שהעדים מעידים גם על פרט זה. וממשיך הריטב”א:

”ומאי דרמיא להא דהכא היינו כגון שיש בשטר אחד קרקע ממיצר לשם ראובן, אם יש ראייה לראובן בשטר זה שהשדה שלו. מי אמר כן אמכירת קרקע דשטרא מסהדי, או דלמא אכולה מילתא מסהדי ואע”פ שכתוב בלשון בעל דבר. ונראין דברים דלאו סהדותא היא, דעד כאן לא איבעיא לן הכא אלא בדבר שהוא משמו של בעל דבר דאפשר דדייקו עדים אמכירתו, אבל בההיא דהתם למה להו למידק. והיינו דקתני התם והוא חתום עליה עד אבד את זכותו, הא אין עצמו חתום עליה לא אבד את זכותו. ודוקא כשכתוב בלשון בעל דבר, אבל כתוב בלשון עדים, אכולה מילתא מסהדי, ואי לאו דידעי דדידיה היא לא הוו כתבי הכי.”

חזינן מדברי הריטב”א לחלק בין דבר הנוגע לדבר מהותי, כגון היחוס ”כהן” בשם, דהרי השם הוא מהותי בעצם השטר והיחוס קשור לשם, ובזה יש לדון אם היחוס הינו חלק מהשם והופך למהותי, או שהוא דבר נפרד וטפל ואין העדים מעידים. אך סימן במיצרי השדה ודאי שאינו מהותי אם אינו נוגע לעד עצמו. וממשיך הריטב”א וכותב דכל החילוק הנ”ל הינו בשטר הכתוב בלשון בעל-דין, אבל בלשון עדים ודאי אכולה מילתא מסהדי. הרי שכל החילוק בין מילתא דרמיא עלייהו למילתא דלא רמיא עלייהו דעדים, הינו דוקא כשכתוב השטר בלשון בעל-דין, אבל בלשון העדים ודאי אכולה מילתא מסהדי.

ומ”מ חזינן מכל הני ראשונים שלענין מוחזקותו ככהן, למדים מהשטר, דודאי העדים לא היו כותבים ”הכהן” אם אינו מוחזק ככהן או אם לא החזיק עצמו ככהן בפני העדים. וראיתי בעונג יו”ט (אהע”ז סי’ קנז) שכתב דמוכח מדברי הרמב”ם בהל’ איסורי ביאה (כ,ט) דשטרות ועד אחד, חד דינא אית להו דמעלין רק בתרומה דרבנן, וכיון דדמו לעד אחד, ובעד אחד כבר כתב הרמב”ם (שם הט”ו) שאם מעיד רק על אביו, חוששים אנו שמא הבן בן גרושה ובן חלוצה, ואף לתרומה דרבנן אין מעלין. ופשוט שיש לחלק בין ענין היתר חלל בגרושה לענין איסור אכילת תרומה

דרבנן, דלענין אכילת תרומה דרבנן חוששים אנו לא לאפשר לו לאכול, שמא אביו כהן והוא חלל כיון שהעדות על אביו, אבל לענין חלל חיישינן לאידך גיסא וכמצב הרוב שאין הבן חלל ואסור בגרושה.

ב. אם בנדו"ד הוחזק ככהן

השאלה אם בנדון דידן יש להחזיק את המבקש ככהן מכח כתובת הוריו. לאמור לעיל מחזיקים אנו משטרות לענין היות המבקש מוחזק ככהן ולאוסרו בגרושה וגירות, דמסתמא לא היה כותב הרב בכתובה שפלוני "הכהן" אא"כ אמר לו זאת החתן או מי מהנוכחים. אלא שבנדון שלפנינו טוען המבקש שאם אכן היה אביו כהן היה יודע זאת מאביו, ואף שאביו לא הלך בקיבוץ לבית כנסת, מ"מ היה מספר לו על-כך, כפי שסיפר לו על תולדות המשפחה לפרטי פרטים. ובענין הכתובה, טוען המבקש שככל הנראה היתה כאן טעות של הרב שהתבלבל בין שם סבו מצד אמו שהיה כהן, לסבו מצד אביו שלא היה כהן, ולשניהם אותו שם (יצחק), והיא הנותנת והגורמת לטעות.

אך בנדו"ד יש טעם לשבח לומר שאכן טעות נפלה לפני הרב מסדר החופו"ק, מאחר ובכתובה של אבי המבקש בנישואיו השניים לא נכתב היחס "כהן" בכתובה (בנישואיו השניים נשא המבקש אלמנה ולא גרושה, שאם היה נושא גרושה היה מקום לומר שהסתיר את עובדת היותו כהן, אך כיון שנשא אלמנה לא היה טעם להסתיר את הדבר, אם אכן היה כהן). לפ"ז יש רגליים לדבר שאכן טעות נפלה לפני הרב מסדר החופו"ק, שאם אביו אמר לרב מסדר החופו"ק הראשונים שהוא כהן, מדוע לא זכר לומר זאת לרב מסדר החופו"ק השניים. גם עצם העובדה שהאב טרח לומר לרב שאבי אשתו היה כהן (ודבר זה נודע לרב ככל הנראה מאבי המבקש, מאחר ושני הורי המבקש הגיעו לארץ ממזרח ארופה ערירים ללא כל קרובי משפחה), מהוה ראיה שהיתה לו ידיעה מענין יחוס כהונה, ולפי דברי המבקש מסתבר שהיה אומר זאת למבקש בשיחות הרבות שסיפר על משפחתו. מה עוד שלדברי המבקש ספר לו אביו מספר פעמים שאמו מיוחסת למשפחת כהנים, וכן ספר לו על חבר אחר בקיבוץ שאביו היה לוי, וכיון שהיה לוי יחיד בעירה היה מקבל כל קריאת התורה באופן קבוע עליה. לכן מסתבר שאם אכן אביו היה כהן, היה מספר זאת לבן. כמו-כן ע"פ עדות מר א. מ. (קרוב מצד האם) ניתן להתרשם שאכן יש לו ידיעה בענין המשפחה, ובצורה ברורה העיד שדודו של המבקש נשא גרושה. ועיין לעיל משי"כ דמדברי הרמב"ם מוכח ששטרות ועד אחד שוים לענין זה, ובנדון שלפנינו מסייע לעד שטר הכתובה מקדושי השניים. כמו-כן יש לציין שהמבקש הינו שומר תו"מ, ואת השאלה עורר בעצמו, והביא כתובת הוריו מבלי שהתבקש לעשות זאת, וע"כ ניכרים דברי אמת שאמר. ע"כ בהצטרף כל הלין נראה שהמבקש אינו כהן ואינו אסור בגרושה, ואין לאסור מכח הכתובה.

ג. גט לחומרא - לענין אסור לכהן

ומ"מ אם היה המבקש מוחזק לכהן מכח הכתובה, נראה שלא היה מקום להתירו להנשא למבקשת מחמת היותה מגוירת לחומרא בלבד. הרשב"א בתשי (סיי תקן), כתב וז"ל:

"יש תקנה בעיר הזאת בחרם וקנס שלא לקדש שום בת ישראל אלא בעשרה ושליח צבור, וראובן שידך בתו עם שמעון ואח"כ נתבטלו הקדושי (נראה דצ"ל השדוכין), וכשנתבטלו לחשו את ראובן שיתן שמעון גט כדי שלא יוציא קול עליה שהיא מקודשת. וראובן הנזכר היה עם הארץ

ושמע לקול המלחשים ההם ונתן שמעון גט לבתו, אבל לא יצא עליה שום קול הברה שהיתה מקודשת, ואפילו העדים מעידים שלא נעשה אלא מפני החשש ולא משום קול קדושין. אח"כ שדך ראובן הנזכר את בתו לאלעזר הכהן, אם יכול אלעזר לשאנה ... תשובה. גט זה פוסל לכהונה, חדא - דמאן לימא לן דלא נתקדשה לו כהוגן, אע"פ שיש תקנה בעיר ובקנס שלא לקדש אשה שם אלא בעשרה ושליח צבור, דילמא עבר וקידש או לא ידע או שקדש ע"י שלוחו או שלוחה חוץ מן העיר."

ועי"ש בהמשך דברי הרשב"א. ומבואר שגם כשניתן גט מכח חומרא, ואפילו חומרא של עם הארץ, הוי גט לפוסלה לכהונה מחמת החשש שמא בכל זאת היו קדושין. וכדברי הרשב"א פסק הרמ"א באהע"ז ו,א. וכן מבואר בתשי' הרא"ש לה, יד בדינה שיצא עליה קול שנתקדשה ולא הוחזק הקול בבית דין, אלא שהיה קול הברה שבלילה בצאתה מן המרחץ בא פלוני וקדשה שלא מדעת קרוביה, ולא נשמע הדבר הזה מפי עדים, ודינה מכחישה כל אותו מעשה. וקרובי דינה הכריחו את המקדש לתת לה גט. ושוב התקדשה דינה לאחר והתגרשה ממנו, ועתה רוצה לחזור לראשון, אם הוי הראשון מחזיר גרושתו, או לא, כיון שלא היה ממש בקידושי הראשון ורק קול בעלמא. והשיב הרא"ש:

"מלתא דפשיטא שהיא אסורה, דלית דין צריך בשש, כי היודע שנתגרשה, מה יודע שהגרשוין לא היו אלא לרוחא דמילתא. וכי תימא יכריזו שלא היתה צריכה גט, איכא דשמע בגיטה ולא שמע בהכרזה, כדאמרינן בחליצה (יבמות לו, א) איכא דידע בחליצה ולא ידע בהכרזה."

הרי שגם לענין מחזיר גרושתו, אפילו נתגרשה מהראשון מחמת קול, אסור לחזור לראשון. (ועיין בט"ז אהע"ז ו,ב שכתב ע"פ ראית הרשב"א והרא"ש מההיא דיבמות לו, א דאפילו בדיעבד אם נשאת לכהן יוציא, ויש חולקים, עיין באוצר הפוסקים). ועיין בתשי' הרשב"א המיוחסות לרמב"ן (סי' קלב) לענין מי שהתגרשה מחמת קול, אם צריכה להמתין ג' חדשי הבחנה. ומסקנת הרמב"ן שצריכה להמתין ג' חדשים. אלא שהרמב"ן מיירי כשבית דין הצריכה גט: "דכיון שיצא עליה קול שהיא מקודשת והצרכתם אותה גט, יאמרו קמו רבנן בקידושי, וקדושי מעלו הוי". אמנם אין ראיה שהרמב"ן סובר דבמקום שנתן גט מעצמו ולא ע"פ הוראת בית דין, שמוותרת לכהונה.

אלא שבמרדכי בקדושין (סי' תקלא) הביא מעשה בנערה שהיתה משודכת לכהן ולא נתקדשה, ובא פריץ אחד בבית הנערה עם שני עדים, ונכנס עמה בדברים ונתן לה טבעת ולא הזכיר שום קדושין, ולאחר שעה אמר לעדים; הווי עלי עדים שקדשתיה. והשוו כל הגדולים שהקדושין לא היו קדושין, ואעפ"כ כפו קרובי הנערה את הפריץ שיתן לה גט. ונחלקו הראשונים אם נערה זו אסורה לכהן. ה"ר אליעזר מביהם פסק שכיון שקבלה גט, נאסרה לכהן הראשון שקידש, והביא ראיה מקדושין שהיא מאשה שאומרת קדשתני והוא אומר לא קדשתך, הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו. ונחלקו בגמרא שם רב ושמואל, רב אמר כופין אותו לתת גט, ושמואל אמר מבקשים, דלשמואל אין כופין דאמר לא ניחא לי דאיתסר בקרובותיה, ומשמע דאף שנתן את הגט רק מכח טענתה של האשה, מ"מ היא כגרושתו ואסור בקרובותיה. ונחלקו עליו ר"י הלבן ורא"ם, וסוברים דמה שדימה ה"ר אליעזר מביהם להיא אומרת קדשתני, שאני התם דגט צריך הוא לה, וכשכופין ב"ד, יאמרו גרושה היא. ובנדון שם לא כפתה האשה גט על המגרש, אדרבה, האשה צווחה שלא קדשה מעולם, אלא שקבלה גט מחשש שיהיו שימנעו מלנשאה. "והרא"ם כתב, נראה לי כל גט שאינו מתיר לא לאיש ולא לאשה אינו פוסלה לכהונה, והוי ככותב ונותן גט לפנויה, ואע"פ שנכתב ונחתם הגט כהלכתו, כדין גט מעושה בעובד כוכבים שלא כדין,

שאפילו ריח הגט אין בו". ובב"י אהע"ז סי' ו ציין למרדכי זה ולתשובת הרא"ש הנ"ל, אבל בשו"ע לא הזכיר שהדבר נתון במחלוקת הראשונים הנ"ל.

עוד הזכיר בב"י את תש"י הרשב"א שהביא באהע"ז סי' יג, והיא מתש"י הרשב"א ח"ד סי' דש, בענין ראובן שקידש בת יהודה בקידושי ודאי, ואח"כ הוציא עליה שמעון קול שנתקדשה לבנו ולא רצה לברר דבריו, ואמר שמעון שנעשה שליח לקדש את בנו, ואמר לה, דבר זה שולח לך בני לשם קדושין, ונתן בפני אביה ובפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים, והאב ובתו הכחישוהו. ואע"פ שאין בדבריו כלום מכמה טעמים, חדא, דהאומר לאשה קדשתך והיא אומרת לא קדשתני, אינה צריכה גט. ועוד, דמדין ידיים שאין מוכיחות וכו', אפילו הכי חששו בדבר שמא מתוך שנאה ששונא שמעון לאבי הנערה יביא עדי שקר לקלקלה, הצריכו גט לרווחא דמילתא. ואח"כ בא אותו אחד שאמר שמעון שהוא עד בקדושין, ואמר שלא ראה ולא שמע בקדושין אלו דבר, והשיב הרשב"א וז"ל:

"רואה אני בנדון שלפנינו כדברי המתירין שאין זו צריכה להמתין, דלא נכנסה זו בכלל גזרותיו של רבי מאיר, לפי שאשה זו ודאי אין חוששין לקדושיה כלל ולא היתה צריכה גט כלל ... ואין זה גט מאישה אלא מאיש אחר ומותרת לכהן ולקרוביו, וכדאמרינן ואשה גרושה מאישה ולא מאיש אחר, אלמא אע"פ שקבלה גט ליכא משום הרואים, דכלל זה עולה בידינו שכל גט שאינו גט כלל, הרי הוא כמי שאינו. ואפילו נתגרשה מאישה בגט שאין לו תורת גט, אינה כגרושה לאסור לכהונה."

ומביא הרשב"א ראייה מגיטין כה, א ביחס לארבעת הגיטין שבמשנה דברי הפרק, דאינם פוסלים לכהונה, ואפילו לרב אסי פוסל לכהונה, היינו דוקא במי שכתב לאיזו שארצה אגרש, דלחומרא יש ברירה, אבל בשלושת הגיטין האחרים במשנה, אינם פוסלים לכהונה. ולכאורה צריך להבין את הראייה, דהא התם היה גט פסול מחמת חסרון של אינו לשמה, ובגט פסול אינו פוסל לכהונה, כיון שלא נתגרשה בגט. אבל במקום שהצרכנו גט, הרי התגרשה ממי שיש חשש שהוא אישה, ואמאי אינו פוסל לכהונה.

ומקשה הרשב"א בהמשך דבריו על מש"כ מהגמרא בקדושין סה, א: האומרת קדשתני והוא אומר לא קדשתך (והיא הראייה שהובאה לעיל במרדכי בקדושין), ואיך יאסר בקרובותיה, והלא הוא עומד וצווח שאינו אישה והיא אינה אשתו:

"דשאני התם דכיון שהיא אומרת שנתקדשה לו ונאסרו עליו קרובותיה, ואפשר שהוא כדבריה שנתקדשה לו בפני שנים והלכו להם למדינת הים, כל שהגט ניתן לה ממנו הרי הוא בספק גט ולפיכך נאסר בקרובותיה ... אבל זו שאנו רואין ודנין קדושין אלו שאינם קדושין ומצד עצמם אנו מבטלין אותם, אין זה גט של כלום."

והנו"כ בשו"ע דנו בסתירת דברי הרשב"א. הח"מ ו, ב כתב "ויש לחלק". ובב"ש שם בס"ק ג חילק: "ואפשר בתש"י סי' תקן שאני, דאע"ג ע"פ הדין לא היה צריך לגרש וגירש מעצמו, אמרינן שמא אמת הדבר דקידש, משא"כ בתש"י שהביא הב"י לא היה שם אלא ב עדים ואחד מת, א"כ תו ליכא חשש כלל ואין צריך גט כלל". והסבר דבריו - דיש לחלק בין מציאות שיש הכחשה בין האיש לאשה, כאשר מתעורר ספק שמא לפי דברי אחד מהצדדים יש כאן קדושין, אף אם נראה שאין כאן קדושין, מ"מ חוששים שמא בכל זאת היו קדושין, וע"כ הגט פוסל לכהונה. משא"כ במקום שאף שאחד

הצדדים טוען לקדושין, גם ע"פ העובדות שמצייר אין כאן קידושין וכל הגט ניתן מחשש שמא יביא אח"כ עדי שקר ויפסול את האשה על בעלה ויעשה בניה ממזרים, בכגון זה הגט אינו גט שפוסל לכהונה, כיון שגם לפי העובדות של הטוען לקדושין, אין כאן קדושין. [ועיין בתשי' לחם רב (למהר"א די בוטון - בעל הלחם משנה) סי' לג (ד"ה ומ"מ) שהקשה את הסתירה בדברי הרשב"א והסיק להקל במילתא דרבנן, עיי"ש].

אלא שצריך להבין, דהרי הרא"ש בתשי' סי' תקן מיירי באופן שהאשה היתה משודכת ולא מאורסת, וכל הגט ניתן מפני שאביה היה עם-הארץ ולחשו באזניו שיתן המקדש גט כדי שלא יוציא קול עליה שהיא מקודשת, וא"כ גם בנידון שם לא התגרשה מאישה אלא מאיש זר. וצ"ל דהתם חשש הרשב"א שבכל זאת היו קדושין, ואף שיש תקנה שלא לקדש אלא בפני עשרה ושליח צבור, "דמאן לימא לן דלא נתקדשה לו כהוגן", וע"כ הוי גט לחומרא הפוסלה מכהונה. משא"כ בנידון התשי' בח"ד סי' דש, כל האפשרות של הקדושין היתה רק ע"פ דברי "המקדש", וגם ע"פ דבריו לא הוי קדושין המצריכים גט, והצריך גט רק מחשש שמא יביא עדי שקר, וע"כ לא הוי גט לפוסלה מכהונה.

אמנם הב"י שלא הביא בשו"ע את דברי הרשב"א לאוסרה לכהן בנתגרשה מחמת קול, ובסי' י לא הביא את דברי הרא"ש בתשי', ובסי' יג לא הביא להמתין ג חדשי הבחנה בנתגרשה מחמת קול. והרמ"א פסקה בהלכותיו באהע"ז ו, א, יא, יג, ט (ועיין בב"ש יג, יד שכתב דאם גירש מעצמו, אין צריכה להמתין ג חדשי הבחנה, וכדברי הרשב"א הנ"ל).

ד. גיורת שהתגיירה לחומרא - לענין אסורה לכהן

ומ"מ מהנ"ל עולה דהיכא שהצריכו בית-דין גט מחמת חומרא, אסורה לכהונה מחמת הגט. ולכאורה הוא הדין במי שנתגיירה לחומרא, יש לאוסרה לכהן, אף אם נברר כיום הזה ונחליט שלא היה צורך בגיור, דכיון שהתגיירה מכח החלטת בית דין, אסורה לכהונה.

ולכאורה היה מקום לחלק בין אסור גיורת לאסור גרושה, דאסור גרושה הוי מדאורייתא, ואילו לענין גיורת נחלקו הראשונים אם אסורה מהתורה או מדברי קבלה. דהנה הרמב"ם בהל' אסורי ביאה יח, ג, כתב לאסור גיורת לכהן כשהתגיירה פחות מג' שנים: "הואיל ואינה בת ישראל, הרי זו זונה ואסורה לכהן". הרי שאסורה מהתורה. והראב"ד שם בהשגות כתב דאינה אסורה משום זונה "אלא משום דכתיב (יחזקאל מד, כב) בתולות מזרע ישראל, והכי איתא בקדושין עח, א". והנה התוס' ביבמות סא, א, על דברי הגמ' שם; אין זונה אלא גיורת ומשוחררת, דגיורת אסורה מטעם זונה, ואתא קרא דיחזקאל ואסמכא אקראי. ועיי"ש בסוף הדיבור דגיורת אסורה לכהן משום זונה אף בלא זינתה, משא"כ עכו"ם. ועיין בב"ש ו, טו, דאסורה משום זונה אף בלא זינתה, ועיין בב"ש טז, ג, לענין מחלוקת הרמב"ם ותוס' בכותית שלא זינתה, ומ"מ בגיורת אף שלא זינתה ס"ל לתוס' דאסורה מדאורייתא ולוקה עליה הכהן. ועיין ברב המגיד שם דדעת רש"י כרמב"ם, ודעת הרשב"א כראב"ד. ועיי"ש במנחת חינוך (מצוה רסז - במהדורות החדשות ס"ק ח) דבן כהן שבא על הגיורת, לרמב"ם הרי הוא חלל, כיון שהגיורת היא הזונה דקרא;

"אבל לראב"ד שהוא רק דברי קבלה מקרא דיחזקאל בתולת בת ישראל, א"כ הולד אינו חלל אלא מדרבנן. ואפשר דאפילו מדרבנן אינו חלל, כי הוא איסור חדש ולא מטעם זונה, ואפשר שלא גזרו שיחלל כלל.

דבשלמא חלוצה, כיון דגזרו רבנן אטו גרושה, א"כ השו גזירתם לשל
תורה והוי גרושה מדרבנן א"כ הולד חלל מדרבנן, אבל זה, אפשר
דהוא איסור חדש ולא גזרו עליו כלל ענין חילול."

וכיון דלשיטות הראב"ד והרשב"א האיסור הוא מדרבנן, ואפשר שהוא איסור חדש,
א"כ במקום שהתגיירה לחומרא, אינה אסורה לכהן. ואין לומר דאין לחלק בין
איסור דרבנן לאיסור דאורייתא, מכח דברי הרשב"א (ח"ד סי' דש) שנשאל לענין
הבחנה, ומהדו"ד שלו נראה שאסורה לענין הבחנה, אף שהוא אסור דרבנן, לענין
נתגרשה לחומרא, שוה לאיסור גרושה לכהן. זה אינו. דאה"נ אליבא דהרשב"א אפשר
שיש להקל יותר באיסור הבחנה שהוא מדרבנן, והרשב"א הביא דאפילו לענין איסור
דאורייתא של גרושה לכהן יש להקל.

ברם, הואיל והנ"ל תלוי במחלוקת הראשונים אם אסור גיורת לכהן הוי
דאורייתא או דרבנן, אין להקל מטעם זה. אך היה נראה לחלק באופן אחר בין אסור
גרושה לאסור גיורת. אסור גרושה לכהן הוא מחמת מעשה הגרושין, דכיון שהתגרשה
בגט אסורה לכהן. בגרות, לא מעשה הגרות אוסרה לכהן אלא היותה נכרית קודם
לכן. דכל האיסור בגיורת, דחיישינן שמא נבעלה לעכו"ם ועבד, וכמש"כ רש"י
ביבמות סא, א (בד"ה אלא הגיורת). ואף דגיורת לוקה עליה אף שלא זינתה, וכמש"כ
התוס' שם (בסד"ה אין), היינו דשייך בה קיחה ושייך בה "לא יקח ולא יחלל",
אבל בעיקר הטעם הוא מפני שבאה מן העכו"ם השטופים בזימה, וכמש"כ התוס' שם
בתחילת הדיבור. א"כ כאשר התברר שמבחינת המציאות מי שעברה גיור לחומרא לא
נזקקה לגיור זה מפני שהיתה יהודיה, אין מעשה הגיור אוסרה, כיון שבמציאות לא
היתה נכרית קודם לכן. ואף לטעם שכתבו הראשונים בגרושה מחמת קול, דאיכא דשמע
בגרושה ולא שמע בהכרזה ויבואו להתיר גרושה לכהן, כל זה שייך בגרושה
שגרושה אוסרים אותה, משא"כ גיורת.

אמנם צריך להיות בית דין גדול יותר מבית דין קמא כדי לקבוע את העובדה
שלא היה צורך בגיור המבקשת, ולא מפני שאנו מדמים נעשה מעשה. ואם תביא
הוכחות חדשות שהינה יהודיה, אפשר דבמעשה הגרות לא נפסלה לכהן. אך למעשה אין
נפק"מ בנדון שלפנינו וכמש"כ לעיל, דהואיל וניכר שהיתה כאן טעות מלפני מסדר
הקדושין הראשונים בכתבת "הכהן" ליד שם אבי המקדש, מחמת הדמיון לשם אבי
המתקדשת (אם המבקש), ובהצטרף עדות העד והכתובה מקדושיו השניים, נראה להתיר
למבקש לשאת את המבקשת.

לאור האמור לעיל, המבקש והמבקשת מותרים להנשא זל"ז.

מסקנות

- א. אם נכתב שטר בלשון עדים, וכתוב ליד שם אחד הצדדים שהוא כהן, נחלקו
הראשונים אם דינו ככהן.
- ב. לדעת תוס' אם יש בעיר שנים בשם אחד, ואחד מהם כהן, וכתוב בשטר כנ"ל בסעי'
א, אף בלשון בע"ד דינו ככהן.
- ג. כאשר רגליים לדבר שטעות נפלה לפני מסדר החו"ק שכתב בכתובה "כהן", אין
לחוש לכתוב בכתובה (בצרוף הריעותות האמורות בגוף הדברים).

ד. דעת הרשב"א שאם קבלה אשה גט מחמת חומרא, ואפילו חומרא של עם הארץ, הוי גט לפוסלה לכהונה, וכן פסק הרמ"א.

ה. כאשר ע"פ העובדות אין חשש קידושין, וכל הגט מחשש שמא יביא אח"כ עדי שקר ויפסול האשה על בעלה ויעשה בניה ממזרים, אין הגט פוסל לכהונה.

ו. נחלקו הראשונים אם אסור גיורת לכהן הוא מדאורייתא או מדברי קבלה.

ז. בגרושה לכהן, מעשה הגרושין הוא האוסר. משא"כ בגיורת, לא מעשה הגירות אוסר אלא היותה נכרית קודם לכן, ע"כ אם תביא ראיות על יהדותה, אף שנתגיירה לחומרא, אפשר דמותרת לכהן.